

УДК 657

JEL M41

DOI 10.32782/2617-5940.2.2025.12

Віталій Случак

аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-1889-9325>E-mail: abrafaks@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА

Анотація. Сучасні умови господарювання, що характеризуються високою невизначеністю, нестабільністю економічного середовища та наслідками воєнних дій, зумовлюють підвищення ролі економічного аналізу у забезпеченні сталого розвитку підприємств. Особливої актуальності набуває аналіз витрат як інструмент оцінювання ефективності використання ресурсів, контролю фінансових результатів і пошуку внутрішніх резервів. Ключовим чинником результативності такого аналізу є належне інформаційне забезпечення, яке виступає фундаментом системи управління витратами та визначає якість прийняття управлінських рішень. Необхідність використання великих обсягів різномірної інформації, її своєчасної обробки й аналітичної інтерпретації обумовлює потребу у вдосконаленні теоретико-методичних засад формування інформаційного забезпечення аналізу витрат. Мета дослідження передбачає узагальнення наукових підходів до сутності інформаційного забезпечення та обґрунтування власного визначення поняття «інформаційне забезпечення аналізу витрат» із розкриттям його структури та концептуальної моделі. Методологічною основою дослідження є системний підхід, який розглядає інформаційне забезпечення як інтегровану систему, що поєднує інформаційні ресурси, процеси, методи, інфраструктуру, технології обробки даних, канали комунікації, персонал і засоби захисту. Застосовано логіко-аналітичні методи для узагальнення наукових позицій і структурно-логічний метод для виокремлення елементів і взаємозв'язків системи інформаційного забезпечення аналізу витрат. Результатом дослідження є узагальнення підходів різних авторів до визначення сутності інформаційного забезпечення, та пропозиція власного визначення стосовно поняття інформаційного забезпечення аналізу витрат, розробка структурної моделі, що охоплює інформаційний блок, ресурси, процеси, інфраструктуру, нормативно-методичне забезпечення, персонал, комунікаційні канали, технології обробки, засоби захисту та інформаційні продукти. Така система забезпечує формування достовірної, повної, релевантної інформації для аналітичної оцінки витрат і прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Оригінальність дослідження полягає у розкритті інформаційного забезпечення аналізу витрат як цілісної інтегрованої системи, орієнтованої на потреби сучасного управління. Отримані результати мають практичну цінність, оскільки створюють теоретичне підґрунтя для розробки прикладних моделей інформаційної підтримки аналізу витрат, автоматизації аналітичних процесів та удосконалення інформаційної політики підприємств у контексті цифрової трансформації економіки.

Ключові слова: аналіз витрат, інформаційне забезпечення, інформація, структура, інформаційна система, модель.

Vitaliy Sluchak

Postgraduate Student,

University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-1889-9325>E-mail: abrafaks@gmail.com

INFORMATION SUPPORT FOR COST ANALYSIS: ESSENCE AND STRUCTURE

Abstract. The current conditions of economic activity, characterized by uncertainty, instability of the economic environment, and the consequences of the Russian military aggression, determine the growing importance of economic analysis in ensuring the sustainable development of enterprises. Cost analysis becomes particularly relevant as an instrument for assessing resource efficiency, controlling financial results, and identifying internal reserves. The effectiveness of this process directly depends on the quality of information support, which serves as the foundation of the cost management system and determines the validity of managerial decisions. The need to process large volumes of heterogeneous information and transform it into analytically useful data emphasizes the importance of improving the theoretical and methodological principles of information support for cost analysis. The purpose of the study is to generalize the scientific approaches to the essence of information support and to substantiate the author's definition of the concept of "information support for cost analysis," including the disclosure of its structure and conceptual model. The methodological basis of the study is the system approach, which views information support as an integrated system that combines information resources, processes, methods, infrastructure, data processing technologies, communication channels, personnel, and information protection means. Logical-analytical and structural-logical methods were applied to synthesize scientific viewpoints, identify the internal structure, and reveal interrelations between the elements of the information support system for cost analysis. The research results summarize and classify existing interpretations of information support, propose a refined definition of "information support for cost analysis," and develop its structural model. This model encompasses an information block, resources, processes, infrastructure, normative and methodological framework, personnel, communication channels, data processing technologies, protection mechanisms, and analytical information products. It is proved that such a system ensures the formation of reliable, complete, and relevant information for cost evaluation and managerial decision-making. The

originality of the study lies in conceptualizing information support for cost analysis as a holistic, integrated system designed to meet the needs of modern management. The obtained results have practical value, as they provide a theoretical basis for developing applied models of information support for cost analysis, automation of analytical processes, and improvement of corporate information policies in the context of digital transformation of the economy.

Keywords: cost analysis, information support, information, structure, information system, model.

Вступ. Необхідність забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарювання в умовах невизначеності, мінливості економічного середовища, негативних впливів внаслідок російської агресії зумовлює посилення ролі і значення аналізу. В межах аналізу господарської діяльності важливе місце належить аналізу витрат. Необхідною та обов'язковою умовою успішного проведення аналізу витрат стає інформаційне забезпечення останнього, оскільки саме воно виступає фундаментом системи управління витратами.

Продумане інформаційне забезпечення аналізу витрат сприяє підвищенню прозорості бізнес-процесів, посиленню фінансового контролю, оцінюванню економічної ефективності проєктів та визначенню внутрішніх резервів зниження собівартості; дозволяє обирати оптимальні стратегії управління витратами та є важливим чинником створення стабільних конкурентних переваг.

Враховуючи необхідність використання значних обсягів інформації та даних, питання організації та вдосконалення інформаційного забезпечення аналізу витрат залишаються актуальними та перебувають у фокусі уваги науковців.

Мета дослідження полягає у систематизації та узагальненні наукових підходів до визначення поняття «інформаційне забезпечення» та означення даного поняття щодо аналізу витрат, встановленні його структурних компонентів, формуванні концептуальної моделі інформаційного забезпечення аналізу витрат, здатної надати повну, достовірну, своєчасну інформацію для ефективного управління підприємством. Для досягнення поставленої мети передбачене вирішення таких завдань: узагальнити визначення різних авторів щодо сутності інформаційного забезпечення та інформаційного забезпечення аналізу витрат; визначити структуру інформаційного забезпечення в контексті аналітичної діяльності підприємства; розробити концептуальну модель інформаційного забезпечення аналізу витрат.

Літературний огляд. Питання сутності, структури, базових вимог до інформаційного забезпечення розглядаються багатьма науковцями.

Так, Адлер О.О. зазначає, що успіх реалізації програми аналізу господарської діяльності підприємств головним чином залежить від якості інформаційного забезпечення, та аналізує, систематизує і визначає базові вимоги, що висуваються до інформаційного забезпечення сучасного підприємства, та до алгоритмізації інформаційних потоків, що забезпечать ефективність аналізу господарської діяльності підприємства [1].

На розгляді теоретико-методологічних підходів до визначення сутності інформаційно-аналітичного забезпечення вітчизняних підприємств в умовах сучасних викликів зупинялись Хвальчик І.Л. та Волощук Л.О. [9].

Васильєва Л. досліджує та узагальнює наукові підходи щодо інформаційного забезпечення економічного аналізу інвестиційної привабливості підприємства,

розглядаючи інформаційне забезпечення як сукупність джерел інформації для здійснення аналізу [2].

Як важливу складову організації економічного аналізу оцінює інформаційне забезпечення Новіченко Л., вказуючи на необхідність використання різного типу даних та інформації [4].

Підкреслюючи, що інформаційне забезпечення є лише «знаряддям» для досягнення цілей, вивчає сутність поняття та досліджує сучасний стан інформаційного забезпечення функціонування інноваційно-інтегрованих структур Селіщева Є.В. [6].

Сутність інформаційного забезпечення підприємницької діяльності розглядає Лобода О.М. Вона зупиняється на розробці методичного інструментарію комплексної оцінки ефективності системи інформаційного забезпечення підприємств, виявленні тенденцій та основних напрямків його розвитку [3].

Дослідженню інформаційного забезпечення аналізу зовнішньоекономічної діяльності для визначення методів, інструментів та підходів, що використовують при такому аналізі, присвячено роботу Талах Т.А. [8].

Петренко С.М. під інформаційним забезпеченням управління пропонує розуміти «сукупність реалізованих рішень відносно обсягів інформації, її якісного і кількісного складу, розміщення і форм організації» [5, с.20].

Методологія. Методологія дослідження базується на використанні системного підходу, що розглядає інформаційне забезпечення витрат як інтегровану систему, яка включає інформаційні ресурси і процеси, інфраструктуру, засоби комунікації, інфраструктуру, методи і технології обробки даних, нормативно-методичне забезпечення, методи аналізу витрат, захист, персонал, та забезпечує можливість визначення взаємозв'язків між елементами системи. Для узагальнення наукових підходів до визначення поняття та формування авторського бачення застосовано логіко-аналітичні методи. Задіяно структурно-логічний метод для встановлення елементів та взаємозв'язків системи інформаційного забезпечення аналізу витрат.

Основна частина. Існування та функціонування будь-якої інформаційної системи базується на використанні інформації. Аналіз витрат можна розглядати як окрему систему (у вузькому розумінні) або як елемент системи управління (при ширшому підході). Аналітична система (або аналітична служба) в структурі управління відіграє ключову роль у прийнятті обґрунтованих рішень, формуванні стратегічного бачення та оперативному реагуванні на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Її основне завдання – збір, обробка та аналіз даних із різних джерел з метою надання управлінцям комплексної та достовірної інформації.

Якісна інформація необхідна для визначення пріоритетних напрямків скорочення витрат; вона є основою для розробки бюджетів і прогнозів; виступає важливим елементом та необхідною умовою функціонування аналітичної служби суб'єкта господарювання. Петренко С.М. вказує, що «метою інформаційного

забезпечення управління є своєчасне надання необхідної і достатньої інформації для прийняття управлінських рішень, що забезпечують ефективну діяльність як підприємства в цілому, так і його структурних підрозділів» [5, с. 20].

Поліпшення організаційно-інформаційного забезпечення аналізу господарської діяльності сучасного підприємства є стратегічним напрямком підвищення ефективності прийняття управлінських рішень [1].

Будь-яка інформаційна система не може виконувати свої завдання без належного інформаційного забезпечення. Тому осмислення та розуміння сутності, структури, елементів інформаційного забезпечення виступають обов'язковою умовою функціонування аналітичної служби (чи окремих працівників, які проводять аналіз) суб'єктів господарювання незалежно від їх розмірів і видів діяльності.

Насамперед, доцільно зупинитися на розумінні сутності поняття «інформаційне забезпечення» (табл. 1). Як видно з таблиці, у підходах до розуміння сутності поняття інформаційне забезпечення існує два варіанти: сприйняття інформаційного забезпечення як сукупності даних та інформації про стан об'єкта, що вивчається, та сукупності рішень про обсяги, розміщення і форми організації інформації про об'єкт який вивчається.

Вважаємо, що стосовно аналізу витрат під інформаційним забезпеченням необхідно розуміти інтегровану систему, що включає інформаційні ресурси, процеси, методи і способи опрацювання даних про витрати, інфраструктуру, комунікації, результати обробки та способи захисту даних і процесів, які спрямовані на формування якісної та своєчасної інформації з метою забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень для підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

Адлер О.О. виділяє такі складові системи інформаційного забезпечення: інформацію, інформаційний потік, інформаційну систему, інформаційну технологію, комунікативне середовище, канали руху інформації, носії та передавачі інформації [1].

Лобода О.М. розглядає структуру системи інформаційного забезпечення у вигляді набору підсистем, що взаємодіють [3, с.135].

Хвальчик І.І. та Волощук Л.О. в структурі інформаційного забезпечення виділяють сукупність інформаційних ресурсів, засобів, методів і технологій збору, обробки та видачі інформації, використовуваної в інтересах організації [9, с.85].

На наш погляд, інформаційне забезпечення варто розглядати як систему взаємопов'язаних елементів, серед яких необхідно виділити:

інформаційний блок, який в умовах автоматизації облікових та аналітичних процесів виступає як банк даних;

інформаційні процеси, оскільки існування інформації передбачає певні дії по її збору, накопиченню, зберіганню, обробці та інше;

інформаційні ресурси (джерела), оскільки інформація в систему надходить із зовнішніх і внутрішніх джерел;

інформаційну інфраструктуру, оскільки, незалежно від технології обробки даних, необхідно мати сукупність засобів і прийомів для організації та забезпечення інформаційних процесів. На сьогодні, ця інфраструктура повинна включати сукупність технічних (обчислювальні комплекси, серверне обладнання, мережі) та програмних (операційні системи, бази даних, спеціалізовані інструменти аналітики) засобів, що забезпечують збір, обробку, зберігання й передавання даних.

методичне та нормативне забезпечення, оскільки повинні бути визначені правила функціонування системи та відповідальність учасників;

персонал та організаційна структура (в т.ч. аналітичної служби), оскільки проєктують, підтримують і використовують систему працівники і, відповідно, повинні існувати механізми розподілу ролей і відповідальності;

канали комунікації, оскільки необхідно чітко визначити шляхи та формати, якими інформація передається між підрозділами й користувачами (електронна пошта,

Таблиця 1

Порівняльна характеристика трактувань терміна «інформаційне забезпечення» у науковій літературі

Автор	Сутність поняття
О.О.Адлер [1]	Інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності підприємства містить інформацію, необхідну для управління економічними процесами та створення відповідних умов пошуку, отримання, збереження, накопичення, передавання, обробки інформації, організації банків даних.
Л.Васільєва [2]	Інформаційне забезпечення «...сукупність джерел інформації для здійснення аналізу».
О.М.Лобода [3, с.135]	Термін «інформаційне забезпечення» використовується нами як процес створення інформаційних умов для задоволення інформаційних потреб процесів управління та вирішення критичних бізнес-задач, у зв'язку з чим інформаційне забезпечення включається до комплексного вирішення багатьох бізнес-задач.
Л.Новіченко [4]	Інформаційне забезпечення організації економічного аналізу полягає у використанні різного типу даних та інформації.
С.М.Петренко [5, с.20]	Інформаційне забезпечення управління – сукупність реалізованих рішень відносно обсягів інформації, її якісного і кількісного складу, розміщення і форм організації
Р.Р.Русин-Гриник та інші [7]	На сьогодні поняття «інформаційне забезпечення підприємств» слід трактувати як процес забезпечення підприємства необхідною інформацією для ефективного прийняття рішень, виконання функцій та досягнення стратегічних цілей.
І.І.Хвальчик, Л.О.Волощук [9]	Інформаційне забезпечення – один із видів забезпечення процесів управління, що включає в себе сукупність інформаційних ресурсів, засобів, методів і технологій збору, обробки та видачі інформації, використовуваної в інтересах організації.

корпоративні портали, месенджери, інтранет-системи), а також забезпечити оперативний доступ до потрібної інформації, усунути дублювання даних та уникнути їх втрати;

засоби захисту та безпеки інформації, які повинні включати вимоги політики безпеки суб'єкта господарювання і регламентувати роботу з комерційною/персональною інформацією; технології, що гарантують конфіденційність, цілісність та доступність даних (шифрування, резервне копіювання, контроль доступу, системи виявлення загроз);

методи і технології обробки даних, в тому числі аналітичні інструменти (Big Data, OLAP, BI-платформи, методи машинного навчання), призначені для глибокого аналізу великих обсягів даних, що особливо важливо для великих підприємств та корпорацій;

інформаційні продукти (результати обробки), які повинні включати аналітичні звіти, прогнози, що створюються на основі зібраних і опрацьованих даних, висновки та рекомендації, сформовані для керівників і зацікавлених користувачів.

Усі наведені елементи тісно пов'язані між собою й утворюють комплексну систему інформаційного забезпечення (Рис. 1). Інформаційний блок та інформаційні ресурси надають дані, інформаційні процеси забезпечують ефективний рух і перетворення цих даних, інформаційний продукт є результатом оброблення, інфраструктура – технічне й програмне «середовище», а персонал керує й використовує все це для досягнення цілей організації. Канали комунікації, технології обробки й зберігання та безпека даних доповнюють загальну архітектуру інформаційного забезпечення, забезпечуючи безперервний рух даних, оптимальну

обробку та надійний захист інформації на всіх етапах її використання.

Висновки. Узагальнення теоретичних положень і результатів проведеного дослідження дає підстави стверджувати, що інформаційне забезпечення аналізу витрат є невід'ємним елементом системи управління підприємством, оскільки визначає якість аналітичної роботи, достовірність висновків та обґрунтованість управлінських рішень. Інформаційне забезпечення доцільно розглядати як інтегровану систему, що охоплює інформаційні ресурси, процеси, технології, інфраструктуру, методичну базу, персонал, канали комунікації та засоби захисту даних, забезпечуючи створення, обробку, передавання та використання достовірної, повної і своєчасної інформації про витрати. Сутності поняття «інформаційне забезпечення аналізу витрат» доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних елементів, спрямованих на формування якісної інформації для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації витрат і підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Розроблена концептуальна модель інформаційного забезпечення аналізу витрат відображає взаємозв'язки між цими елементами, демонструючи цілісність і взаємодоповнюваність системи. Її впровадження дозволяє підвищити рівень аналітичної підтримки управління, забезпечити узгодженість інформаційних потоків, мінімізувати ризики інформаційних втрат і дублювання даних.

Подальші дослідження доцільно спрямовувати на визначення напрямів удосконалення інформаційного забезпечення аналізу витрат на основі впровадження сучасних інформаційних технологій і хмарних сервісів.

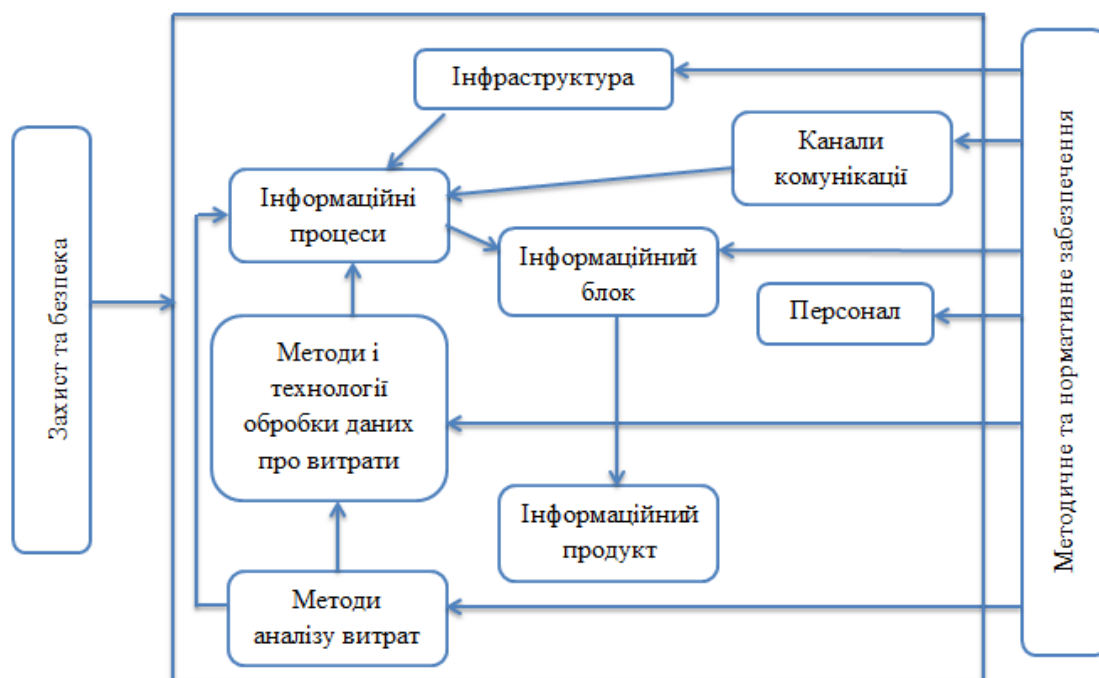

Рис. 1. Модель інформаційного забезпечення аналізу витрат

Джерело: складено автором

Список використаних джерел:

1. Адлер О. О. Роль та особливості організаційно-інформаційного забезпечення аналізу господарської діяльності сучасного підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8400> (дата звернення: 23.10.2025).
2. Васильєва Л. М. Інформаційне забезпечення економічного аналізу інвестиційної привабливості підприємства. *Економічні горизонти*. 2022. № 3. С. 111–120. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/8360> (дата звернення: 23.10.2025)
3. Лобода О. Переваги застосування інтегрованої системи інформаційного забезпечення підприємницької діяльності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 16. С. 133–139. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/374/351> (дата звернення: 23.10.2025)
4. Новіченко Л. Організація економічного аналізу на підприємстві. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 1. С. 199–207. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49294/1/21.pdf>
5. Петренко С.М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: монографія. Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. 290 с.
6. Селіщева Є.В. Інформаційне забезпечення функціонування інноваційно-інтегрованих структур. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2021. № 6 (39). С. 281–287. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/2f572e04-0c19-4103-a653-0f96166e349d/content>
7. Сутність та види інформаційного забезпечення підприємства / Русин-Гриник Р.Р. та ін. *SWorldJournal*. 2023. № 22. Ч. 3. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj22-03-013/3968>
8. Талах Т., Талах В. Особливості методики аналізу зовнішньоекономічної діяльності та його інформаційне забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3784/3706>
9. Хвальчик І.Л. Волощук Л.О. Сутність інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємством. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2020. № 1 (47). С. 84–90. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No1/84.pdf>

References:

1. Adler O. O. (2020) Rol ta osoblyvosti orhanizatsiino-informatsiinoho zabezpechennia analizu hospodarskoi diialnosti suchasnoho pidpriemstva [Role and features of organizational and information support for the analysis of economic activity of a modern enterprise] *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, vol. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8400> (accessed October 23, 2025).
2. Vasilieva L. M. (2022) Informatsiine zabezpechennia ekonomichnoho analizu investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva [Information support of economic analysis of the enterprise's investment attractiveness] *Ekonomichni horyzonty – Economic Horizons*. vol. 3, pp. 111–120. Available at: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/8360> (accessed October 23, 2025).
3. Loboda O. (2023) Perevahy zastosuvannia intehrovanoi systemy informatsiinoho zabezpechennia pidpriemnytskoi diialnosti [Advantages of applying an integrated information support system for business activities] *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika – Tavriiskyi Scientific Bulletin. Series: Economics*, vol. 16, pp. 133–139. Available at: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/374/351> (accessed October 23, 2025).
4. Novichenko L. (2022) Orhanizatsiia ekonomichnoho analizu na pidpriemstvi [Organization of economic analysis at the enterprise] *Ekonomichniy analiz – Economic Analysis*, Vol. 32, No. 1, pp. 199–207. Available at: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49294/1/21.pdf>
5. Petrenko S. M. (2007) Informatsiine zabezpechennia vnutrishnoho kontroliu hospodarskykh system: monohrafiia [Information support of internal control of economic systems: Monograph] Donetsk: DonNUET. 290 p.
6. Selishcheva Ye. V. (2021) Informatsiine zabezpechennia funktsionuvannia innovatsiino-intehrovanykh struktur [Information support for the functioning of innovation-integrated structures] *Tsentralkoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky – Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic Sciences*, vol. 6 (39), pp. 281–287. Available at: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/2f572e04-0c19-4103-a653-0f96166e349d/content>
7. Rusyn-Hrynyk R. R. ta in. (2023) Sutnist ta vydy informatsiinoho zabezpechennia pidpriemstva [The essence and types of information support of the enterprise] *SWorldJournal*, vol. 6 (39), pp. 281–287. Available at: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj22-03-013/3968>
8. Talakh T., Talakh V. (2024) Osoblyvosti metodyky analizu zovnishnoekonomichnoi diialnosti ta yoho informatsiine zabezpechennia. [Features of the methodology for foreign economic activity analysis and its information support] *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 61. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3784/3706>
9. Khvalchuk I. L. Voloshchuk L. O. (2020) Sutnist informatsiino-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia pidpriemstvom [The essence of information and analytical support of enterprise management] *Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal – Economics: Realities of Time. Scientific Journal*, vol. 1 (47), pp. 84–90. Available at: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No1/84.pdf>.

Стаття надійшла: 17.10.2025

Стаття прийнята: 13.11.2025

Стаття опублікована: 27.11.2025